

Інеса ПАЛУМБО ДЕ ВІВО

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИСВІТЛЕННЯ КУЛЬТУРИ ГУЦУЛЬЩИНИ В ТВОРАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА. ПОНЯТТЯ «ГУЦУЛЬСЬКОГО ФЕНОМЕНУ»

Висвітлюється традиційна культура Гуцульщини в творах образотворчого мистецтва. Засобом її дослідження є теоретичні засади та аналіз поняття «гуцульський феномен». Саме в цьому полягає наукова новизна нашого дослідження. Проаналізована гуцульська культура через призму дуалістичного релігійного світосприйняття етносу, психоментальної модифікації на генетичному рівні. Розглянута велика кількість творів образотворчого мистецтва, в яких багатопланово і різнобічно представлена традиційна культура Гуцульщини в найкращих її проявах.

Ключові слова: культура Гуцульщини, «гуцульський феномен», дуалістична віра, образотворче мистецтво.

© І. ПАЛУМБО ДЕ ВІВО, 2014

Малодослідженою є проблематика причин поглибленого зацікавлення та захоплення традиційною культурою гуцульського етносу, так званого «Гуцульського феномену» [15] митцями, літераторами, етнографами, істориками. Саме тому дослідження та пізнання такої спільноти як гуцули, їх глибокої і багатогранної культури є завжди актуальне, оскільки культура життєдіяльності горян зафіксована в їхньому світосприйнятті, духовності, традиціях, обрядах і способі життя. Одним із способів вивчення «гуцульського феномену» є дослідження культури Гуцульщини в образотворчому мовленні.

Для теоретичної частини цього дослідження ми залучили значний етнографічний [16; 13; 14; 15; 8], культурологічний [19; 5; 7; 10; 18; 17], історичний [4], літературний [3; 2; 18] матеріали. Необхідними для глибшого вивчення нашої проблематики стали також дослідження з психології гуцулів [1], їх ментальності, релігії, філософії життя, таємничості духовного світу [3; 2; 18]. Використано матеріали з гуцульської календарної обрядовості, якій підпорядкований увесь спосіб традиційно-побутового життя гуцулів і народна творчість. Розглянуто неповторне багатство кольорової палітри та символічності творів народного мистецтва горян, щедро відтвореного у полотнах митців-шанувальників Гуцульщини [11; 9; 12; 6].

Мета статті полягає у виявленні теоретичних аспектів висвітлення культури в творах образотворчого мистецтва. Ключовим завданням є дослідження причинності зацікавлення «гуцульським феноменом» і його відтворення у творах митців, літераторів та у працях дослідників.

Особливе підвищення наукового інтересу на початку ХХІ ст. до гуцульського етнографічного утворення пояснюється глибоким збереженням у живій формі його традиційної культури. Гуцули як частина гірського українського населення Карпат зберегли свої глибокі традиції та обряди у власному способі життя до теперішнього часу. Екологічний і культурний потенціал Гуцульського краю є цілком унікальним. Про велике бажання зрозуміти суть феномену цього краю і його людей стверджує той факт, що саме про Гуцульщину написано чи не найбільше з усіх етнографічних районів України. Яскраво відображений він у художній літературі, образотворчому мистецтві, кіно (повість «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського і фільм С. Параджанова за цим твором, вірші, оповідання і повісті Ю. Федьковича, І. Франка, Г. Хоткевича, О. Кобилянської,

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 6 (120), 2014

М. Стельмаха, польського письменника С. Вінценза, дослідження В. Шухевича Гуцульщина (п'ять томів, В. Грабовецького «Ілюстрована історія Прикарпаття. Тисячолітній літопис Гуцульщини», В. Гнатюка «Гуцульське мистецтво» в Косові, численні картини К. Устияновича, І. Труша, О. Кульчицької, Й. Бокшая, А. Манастирського, Й. Куриласа та ін.). Серед захоплених висловлювань про Гуцульщину багатьох відомих культурних діячів виділяємо наступне: «Я, — зауважував М. Коцюбинський, — у свій час, з головою впірнув у Гуцульщину, яка мене захопила. Який оригінальний край, який незвичайний казковий народ» [18].

На розвиток гуцульської етнічної духовності і культури впливало певне коло чинників, таких як: історичний шлях, відособлення або взаємовплив з іншими народами, екологічні умови; вірування та обряди і т. п. «Гуцули як етнографічна група формувалися на ґрунті східнослов'янської культури — спільної для населення Київської Русі — і зберегли її основу в умовах тривалої ізоляції» [16]. Етнографічне дослідження гуцульського краю здійснювалося ще на початку ХІХ ст. Окрім відомих учених в Україні, значні дослідження проводили й поляки. Гуцульщина здавна цікавила польських етнографів, антропологів, мовознавців і літераторів своєю унікальністю. Багато поляків приїжджало сюди відпочивати, вони подорожували по горах і були щиро вражені красою місцевої природи, чарівністю та таємничістю духовної культури гуцулів, їх особливим характером. Польські етнографи одними з перших розпочали вивчати різні сторони повсякденного життя гуцулів; намагалися пояснити їхнє походження й описати особливості їх матеріальної та духовної культури [13]. Перша спроба народознавчого обстеження Гуцульщини належить польському вченому А. Кухарському. Він подорожував по Українських Карпатах у другій половині 20-х рр. ХІХ ст. і цікавився пам'ятками письменства, мовою, етнографією та фольклором [16]. Казимир Вуйцицький написав повість «Добощ», яка містить багато етнографічного матеріалу про Гуцульщину. Відомого польського етнографа 80—90-х рр. ХІХ ст. Ізидора Коперницького найбільше приваблювали Карпати. Він написав ґрунтовну етнографічну працю «O goralach ruskich w Galicyi». У 1887 р. у Кракові вийшла монографія Л. Вайгеля «O Huculach», написана на матеріалах

кількарічних мандрівок по Гуцульщині. С. Вінценз є автором книги «На високій полонині (правда старовіку)», у якій ґрунтовно описано життя та звичаї гуцулів. Робота написана на основі вивчення гуцульського фольклору, власних спостережень і літературних творів про Гуцульщину та складається з трьох розділів. У першому найбільш детально описано духовний світ гуцулів. Так, у цьому розділі легенда розповідає про походження одного з відомих родів на Гуцульщині; описуються танці та традиції привітання в гуцулів, аналізуються джерела виникнення гуцульської магії [13]. Письменник і перекладач І тому «Правда старовіку» праці С. Вінценза «На високій полонині», Т. Прохасько, вважає його «розшифрованим генетичним кодом Гуцулії» [3, с. 3] і зазначає, що «...тетралогія Вінценза — не лабораторне дослідження життя гуцулів очима етнографа чи письменника. Він зосереджує нашу увагу на таких первинно глибинних механізмах, як ставлення горян до світу, до себе, до взаємин між людьми, стосунків із часом, землею, рослинами й тваринами. Він уловив ту найголовнішу субстанцію, яка, власне, і є серцевиною, тому не змінюється залежно від часових декорацій» [20].

Для глибокого дослідження цього феномену ми вважаємо за доречне також розглянути різні аспекти його духовно-психологічного фактору. Релігійно-культурологічні, психологічні та філософські аспекти проблематики формування духовності особистості в рамках гуцульської традиційної культури розкриває у своєму дослідженні В. Гавадзин [19]. Важливим чинником автор вважає такий її вид як календарна обрядовість, оскільки ця проблематика саме під таким ракурсом не достатньо представлена в науковій літературі. На Гуцульщині: «...і досі панує доволі міцно вкорінена і значно поширена серед її жителів система архаїчних світоглядних понять і уявлень, що дає змогу говорити про те, що вірування опановують усе духовне життя гуцула... Серед дослідників панує думка, що людина — це творіння природи і тому природне окреслює всю сферу людського буття. ... З цього випливає, що природа містить у собі велике духовне начало, яке передається людині через календарну обрядовість» [19], якій притаманні певні психоповедінкові стереотипи, що виникають на початкових етапах формування народу, модифікуються через часи і покоління, але збе-

рігають певний первісний генофонд. До них належать: «релігійність, культ предків, культ вогню («живої ватри»), піднесення до ореолу святості деяких предметів, обожнювання домашніх тварин, специфічні часові уявлення» [19]. В історико-культурному плані характеристика генезису виокремлює чотири основні тенденції духовного розвитку особистості: космологічну, теологічну, когнітивну й аксіологічну [5, с. 132].

Космологічна традиція була характерною для давніх слов'ян, які оточували себе різними таємницями, осягнення яких передбачало здатність особистості до спілкування з духовними істотами. «Загалом, для наших предків космогонія та її символи були частиною самого життя» [2, с. 196]. Важливим для нашого дослідження є факт єдності космогонічного та теологічного аспектів у формуванні духовної особистості гуцулів. Таким чином, повертаючись до тлумачень С. Вінченца про Гуцулію, зауважуємо, що саме для гуцульської обрядовості є характерним дуалізм: тісне переплетення язичницьких і християнських вірувань [7, с. 94], з помітним тяжінням до язичництва. Календарна обрядовість відповідно спонукає до моральних цінностей: поваги до традиції, культу предків, а через них і повагу до старших, націленість на щастя, добро і благополуччя, які забезпечують реалізацію аксіологічного напрямку [5, с. 133] як набутих цінностей. До прикладу — «жива ватра» виступає в них захистом, оберегом дому, худоби, тому її шанують, до неї звертаються у час майже всіх свят, особливо весняно-літнього циклу. Коли обходять із ватрою чи двір, чи стоїще, де перебувають вівці (це суто язичницький обряд), то завжди виголошують молитву «Отче наш» [1, с. 48] (а це християнська молитва). Запалена ватра як в час різдвяних свят, так і у Страсний четвер, чи на Юрія мала забезпечувати добробут, приплід худоби, родючість полів, захист від різних демонологічних істот та й всього нечистого. Через обрядову традицію гуцул відчуває свою самодостатність, а сама ж вона наповнює його духовний світ певною святістю, яку не можна порушувати. Отже, традиційні світоглядні уявлення, вірування і обрядовість займають важливе місце в житті гуцулів і є міцно вкоріненими в їх духовну сферу» [19]. Це означає, що саме в системі культури формується феномен особистості [10, с. 49]. У гуцулів доволі чітко простежується спадковий перехід

духовної складової з покоління в покоління через календарну обрядовість і традицію, в якому домінує язичницьке начало.

Поняття «магічної таємничості Гуцульщини» є також відомим у світі не тільки завдяки сакральності її місцевості: стародавні язичницькі жертovníки (скелі в Бубнищі, Терношорське святилище, Писаний камінь та ін.); гори (Говерла, Чорна гора) — так звані «місця Сили»; озера з особливою біоенергетичною силою (Несамовите); річки, джерела, криниці. «Карпатська магія» (мольфарство) — це ще одна з невід'ємних частин духовної гуцульської, старослов'янської ((волхви), пригадаймо відому картину М. Реріха «Чаклуни», 1905, Київ), а також світової народної культури, як шаманізм (північноамериканський, тибетський, скандинавський, індоєвропейський), що так приваблювала етнографів, письменників, поетів, художників тощо. «Прадавня жрецька традиція не вмерла в Україні. В Карпатах нащадки давніх волхвів живуть й у наш час. Їх прийнято називати мольфарами» [8, с. 97]. «Хранителями Карпат» гуцули називають мольфарів. «Мольфари — чарівники й маги, ясновидці, знавці природи людської та небесної. Віщі мудреці, які володіють даром пророцтва і поетичного слова, передбачення долі людської та зцілення. Розповідають, що їм відомі таємниці землі й води, неба та вогню, «коріння лютого» і трав цілющих, — пише у своїй книзі Г. Бердник «Знаки карпатської магії» Таємниця старого мольфара [2, с. 8]. Є два типи енергій мольфарів: «сонячні» та «місячні», які за різновидами діяльності поділяються на «віщунів» — тих, хто відгадують минуле і передбачають майбутнє; «градівників» або «хмарників» — тих, хто відвертають град і бурю, та «знахарів» і «примівників» — тих, хто лікують недуги травами, замовляють хвороби. Цікаву інформацію про градівників подає у своїй монографії «Гуцульщина» Володимир Шухевич: «Градівник се такий чоловік, що знає відвертати град. Він разит (їсть раз на добу) на св. вечер, у вечері бере вечері непочитої з усього трішки, бере мітлу та кочергу, та з ним усім обходить три рази свою хату и кличе: «Прошу тебе тучу, кріз тучу, прийди до мене пити, гуляти, весилити си, греміти, дудніти, бити, я тебе прошу». Потому входить у хату, набрану вечеру кладе у платинку и ховає будь-де, вона там має стояти до свіит великодніх, йик сховав, засідає їсти,

через цілий чьис вечері не має ні до кого говорити. Перед свйитами великодніми купує у 9 крамницьких ладану по 1 кр., приносить его до дому, висіпає до тої платинки з вечерев, тай кладе верх дори осьвйити. Потому ховає знов, аж доки туча не йде». Є також фрагмент із повісті «Тіні забутих предків», яку М. Коцюбинський написав на основі власних спостережень і досліджень: «З другого боку, на найближчій горбі, сусідив Юра. Про нього люди казали, що він богує. Він був як бог, знаючий і сильний, той градівник і мольфар. В своїх дужих руках тримав сили небесні й земні, смерть і життя, здоров'я маржини й людини, його боялись, але потребували усі...». З градівниками або хмарниками пов'язаний запис з Бойківщини у творі «Галицько-руські народні приповідки» І. Франка: «Такі люди не тільки уміють зцілювати травами, заклинати недуги примівками-замовленнями, але й володіють дивовижною здатністю керувати силами природи». А ось як про гуцульських віщунів оповідав сам мольфар, знахар, покійний уродженець присілка Царина, поблизу села Верхній Ясенів Верховинського району, Михайло Нечай у фільмі «Мудрість карпатського мольфара»: «...Основна могутність мольфара у його словах та співах. Мольфар здатний творити як добро, так і зло. Кожному мольфару притаманний свій неповторний, так би мовити, стиль роботи. Деякі з них народжуються з магічними знаннями, тобто є мольфарами по спадку, які передаються з покоління в покоління однієї родини. Інших вчать. Одні оволодівають чорною магією, другі — білою... Це є мінус і плюс як штепсель, тут плюс, а тут мінус — це чорні і світлі сили і між ними йде боротьба. З цього починається життя, цим воно і продовжується. Мольфар має бути глибоко духовною особистістю, так як він звертається до Бога та небесних сил з проханням про допомогу. Якщо мольфар чинить неправедно і порушує закони Природи, він може бути позбавлений магічних можливостей...» [17].

Таємнича гуцульська культура відкрила світові свою глибинну історичну, духовну та мистецьку вартість. Коріння народного мистецтва сягають в глибоку давнину. «Усю природу давні горяни відчували як єдину істоту, тож усі мистецтва — від хатнього начиння до ритуальних предметів — несли на собі відображення народних уявлень про походження і будову Всесвіту. Це світосприймання збереглося на-

віть після прийняття християнства» [2, с. 196], а протягом століть воно стало спонукою до розвитку національної свідомості народу. Свідчення такого факту: 4 листопада 2011 року у Косові відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Гуцульський феномен: мистецтво жити і творити» [15], формулювання назви якого розкриває сутність гуцульської духовності і культури. Народні мистецькі пам'ятки оповідають минуле та сьогодення гуцульського краю. В. Грабовецький вважає, що значна частина населення Гуцульщини з давніх часів поступово перетворювала домашній промисел «у високохудожнє народне прикладне і декоративне мистецтво, яке в ХІХ—ХХ ст. набуло свого класичного розвитку. Той же Я. Головацький в 1878 р. підкреслював, що «це мистецтво зовсім не перейнято від німців, ні від Заходу, а все в них саморізне і по переказах зберігається і переходить із покоління в покоління від самих, може бути доісторичних часів» [4, с. 24]. Отже, гуцули знаходили спосіб відображення власних світоглядних та естетичних уявлень в таких видах народної творчості як: різьбярство, мосяжництво, писанкарство, ткацтво, кераміка, вишивка, прикраси з бісеру, художня обробка шкіри, народне малярство, вироби з рогу та сиру.

До великого культурного надбання України належить висвітлення традиційної гуцульської культури в образотворчому мистецтві. Ця тема стає постійною в різних жанрах вітчизняного образотворчого мистецтва, починаючи з другої половини ХІХ століття. Про це промовисто свідчать твори двох талановитих живописців, зачинателів реалістичного напрямку на західноукраїнських землях — К. Устиновича «Гуцулка біля джерела», «Гуцул» і Т. Копистянського «Гуцул», «Гуцулка», «Коломийка». В кінці ХІХ — на початку ХХ ст. тематика культури Гуцульщини знайшла більш глибоке відображення у творчості І. Труша «Процесія на Гуцульщині», «Гуцулка з дитиною», «Галілки», Я. Пестрака — «Гуцул з люлькою», «Жаб'ївські гуцули», «Гуцули йдуть через кладку», А. Кохановської «Повернення гуцулів з ярмарку», «Гуцул з сапою», М. Сосенка «Гуцульська пара в танку», О. Новаківського «Казка про Гуцульщину» та ін. Гуцульщина цікавила й східноукраїнських художників кінця ХІХ — поч. ХХ ст. — В. Розвадовського «Гуцулка» та І. Северина у циклі картин і пейзажів «Гу-

ццульщина». Значний інтерес виявили до Гуцульщини й польські художники того часу, звернувши увагу на романтичні, етнографічні й побутово-традиційні аспекти життя горян. Виділяються твори В. Вичульковського — серія літографій «Гуцульщина», Ю. Ярошинського «Гуцули в Жаб'є», «Повернення з полонини», А. Веруша-Ковальського «Гуцули на полонині», В. Шимановського «Сварка гуцулів», «За розмовою» тощо.

На початку ХХ ст. митці Західної України та Закарпаття відтворювали життя, чарівну природу та народну культуру Гуцульщини у своїх полотнах. Й. Курилас «Гуцул», «Гуцулка з файкою», «Гуцульщина», А. Манастирський «Зима в Карпатах», «Міст над Прутом», О. Кульчицька «Гуцульська хата», «Ярмарок у Косові», «Легенди гір і лісів», Г. Смольський «Гуцульська хата» та ін. У 20—30 рр. до гуцульської тематики звернувся Ф. Кричевський у традиційно-обрядовій картині «Свати» та історичному творі «Довбуш». На Закарпатті у 20—40 рр. велика когорта художників присвятила свою творчість гуцульському краю. Відомими стали картини Й. Бокшая «Село Богдан», «Струмок у горах», «Гуцульське весілля». Душевну велич гуцулів відобразив А. Ерделі в полотнах «Гуцули», «Гуцульська ідилія» та красу карпатської природи в пейзажах «Карпати», «Річка у горах» та ін. Відомими стали портрети гуцулок у традиційному вбранні А. Коцка «Гуцулка з бесагами», «Гуцулка в червоній хустині» та різнопланові твори Ф. Манайло «Піп Іван», «Гуцулка», обрядові твори «На Івана Купала», «Гуцульське весілля» та ін. У повоєнні роки зображення життя Гуцульщини, її культури, традиційного побуту, звичаїв та обрядів стає ще масштабнішим. Такими творами стали: «Лісоруби» Й. Куриласа, «Бокораші», «Зустріч на полонині» Й. Бокшая, «Лісосплав», «Гуцул з трембітою» К. Держика. Ментальний та духовний світ гуцулів, специфіку традиційного одягу прагнули передати живописці-портретисти: А. Ерделі «Гуцул», «Гуцулка-наречена», «Верховинка», А. Коцка «Гуцулка», «Гуцулка з Богдану», Й. Бокшай «Старий гуцул», «Гуцульська пара», В. Манастирський «Верховинка».

Яскраво і змістовно відображена традиційна культура Гуцульщини у творах відомих митців Прикарпаття другої половини ХХ ст. — М. Варенні-

старшого, П. Сахра, І. Лободи, М. Фіголя, О. Коровая, М. Варенні-молодшого.

Найбільш глибоке відтворення традиційної гуцульської культури ми спостерігаємо в серіях та окремих полотнах М. Варенні-старшого. Творчою базою митця були Косів, Кривопілля, Верховина — «З минулого Карпат» (1965), твір присвячено епосу Гуцульщини, пейзаж з гуцульською архітектурою «Весняні візерунки» (1974); у виразних і колористичних натюрмортах: «Натюрморт з прялкою» (1972) [11, с. 16], «Гуцульський натюрморт» (1980); в портретах: «Герасимович А.Ю. — майстер гуцульської вишивки» (1956), «Портрет майстра гуцульської різьби по дереву В. Гуза» (1980). До Полонинського свята майстер створив наступну серію полотен — «Господарі полонини» (1975), «Повернення з полонини» та ряд натюрмортів полонинського вжитку. Свято склалося на основі давніх традицій жителів Карпат, згідно з якими вигін худоби на літування проводився урочисто і супроводжувався виконанням релігійно-магічних обрядів, пісень і танців. До Свята Великого сінокосу — «На сінокосі» (1972), «З сінокосу» (1970), «Гроза наближається» (1984); серію весільно-обрядових творів: «На весіллі» (1994), «Через новий поріг» (1996), «Святкова Верховина» (1972) — (1973 нагорода Академії мистецтв) [9, с. 48—49]; унікальний за змістом твір «Викладачі-засновники Косівського училища прикладного мистецтва» (1989) та полотно, присвячене народним майстрам Косова «Гуцульщина — край мистецтва» (1977); «На Великдень» (1996), «Опришок Довбуша» (1963), «Легенда. Говерла і Прут» (1996) [12].

Гуцульська тематика пронизує й творчість П. Сахро (творча база — Косівщина). У полотнах «Іван Франко та Леся Українка серед гуцулів», «І. Франко, Леся Українка, О. Кобилянська слухають гуцульські мелодії» (1956), «З весілля» (1969) [9, с. 15], «Народні майстри Ю. та С. Корпанюки» (1975) [6, с. 84] він відтворив гуцульську обрядовість, народні строї. Доволі змістовними є твори про Гуцульщину І. Лобода (творча база — Кривопілля, Космач, Верховина). Художник створив ряд полотен, присвячених культурі і традиціям гуцулів: «Портрет дівчини» (1958), «Гуцул» (1960), «Гуцулочка» (1961), «Іван Франко в Карпатах» (1966), «Гуцульське весілля» (1969), «Трудівники

полонин» (1975), «Довбуш» (1977—79), «Перед весіллям» (1992) [11, с. 45], «Дівчина» (2001). Захоплювався Гуцульщиною й М. Фіголь (творча база — Ворохта), що характерно відтворив вольовий дух горян та історичні моменти з життя опришків: у полотні «Олекса Довбуш» (1979) [6, с. 90] та у мозаїці «На високій полонині». Відомий живописець О. Коровай (творча база — Криворівня, Верховинський район) створив вражаючий портрет Параски Харук із циклу «По Карпатах» [11, с. 39]. Епічні та романтичні полотна з гуцульської тематики П. Боечка: «Квітка з полонини», «Дума про крила», «Епос Карпат», «Воскресіння» (1970). Культуру, обрядовість, традиції та духовність гуцулів розкрив у своїй творчості М. Варення-молодший (творча база — Кривопілля, Красник, Криворівня) «Сніданок чабанів» (1972), «З минулого» (1973), «Весільні турботи» (1975), «Вечір в Кривопіллі» (1978), «Гроза насувається» (1979), «Гуцульські візерунки» (1979), триптих «Літо» (1979) [6, с. 110—111], «Будуємось» (1982), «Це пора сінокосу» (1984), «Вечірня мелодія» (1994), «Ватра Довбуша» (1995), «Весілля у Кривопіллі» (1996), «Дума про Карпати» (1998) [9, с. 25].

Прадавня глибока віра гуцулів у магію, надприродні сили людей, сакральні місця, чудотворні ікони та дивовижна природа Карпат стали творцями їх унікальної культури, яку численні науковці прагнуть зрозуміти. З плином часу гуцули почали приймати християнську релігію через призму язичництва, як домінуючого фактора. Глибока язичницька віра, з поступовим нашаруванням християнської, трансформувалася у віру дуалістичну. Складність та багатогранність такого процесу й породили їх світосприйняття, загадковий духовний світ, особливу ментальність та цілий календар обрядових свят, традицій, народження неперевершеного народного мистецтва горян, в суцільному коловороті їх життя. Тому такому широкому спектру традиційної культури та духовного багатства Гуцульщини найкращу оцінку дали твори образотворчого мистецтва, літератури, дослідження етнографів, культурологів, істориків та ін. Саме така яскрава розмаїтість факторів та їх сукупність, на нашу думку, і містяться в традиційній культурі Гуцульщини та в понятті «Гуцульського феномену».

В процесі підвищення ролі національної культури виникає природна необхідність у подальшому дослі-

дженні та теоретичних аспектах висвітлення скарбниці творів образотворчого мистецтва, присвячених унікальному явищу України — «Гуцульському феномену». А наукове тлумачення його сутності, на нашу думку, — ретельному дослідженню науковцями різних напрямків.

1. Атаманюк В. Психоповедінкові інваріанти гуцулів / В. Атаманюк, М. Грабчук // Гуцульщина: перспективи її соціально-економічного і духовного розвитку в незалежній Україні : матеріали наукової конференції Першого світового конгресу гуцулів в Івано-Франківську 17—18 серпня 1993 р. — Івано-Франківськ, 1994. — С. 47—49.
2. Бердник Г. Знаки карпатської магії (Таємниця старого мольфара) / Громовац Бердник. — К. : Зелений пес, 2006. — 368 с.
3. Вінценз Станіслав. «На високій полонині» / Станіслав Прохасько ; переклад з польської Т. Прохасько. — Ліля-НВ, 2011. — С. 639.
4. Грабовецький В. Гуцульщина в історії України. Виступ на Конгресі гуцулів / Володимир Грабовецький. — Коломия : Світ, 1993. — 30 с.
5. Гурова О.М. Основні тенденції духовного розвитку особистості в історії педагогіки / О.М. Гурова // Проблеми сучасної педагогічної освіти. — Вип. 8. — Ч. 1. — Ялта, 2005. — С. 132—137.
6. Івано-Франківський художній музей : Альбом / авт. І—22 ; упоряд. М.М. Якібчук. — К. : Мистецтво, 1989. — 128 с. : іл. — (Скарби музеїв України ; рез. рос. та англ. мовами).
7. Козак С. Світ гуцулів очима Станіслава Вінценза / С. Козак // Криворівня : матеріали міжнародної наукової конференції. — Івано-Франківськ : Плай, 2003. — С. 91—98.
8. Метафізика Карпат. Івано-Франківська область / відповідальний редактор О. Головенський. — ІФ. : Цінамоновий Хрущ, 2010. — 108 с.
9. Мистецтво оновленого краю / Я.П. Запаско, В.А. Овсійчук, О.О. Чарновський, С.П. Степко. — К. : Мистецтво, 1979. — 175 с. : 136 іл.
10. Мітіна В.І. Культурологічна самореалізація особистості в суспільстві / В.І. Мітіна // Збірник Миколаївської філії Національного університету «Києво-Могилянська академія». Політичні науки. — 2001. — Вип. 1. — Т. XII. — С. 49—50.
11. Художники Івано-Франківщини. Альбом // Образотворче мистецтво. — К., 2002.
12. Ювілейна виставка творів живопису і графіки М. Варенні. І. Слов'янка. — Івано-Франківськ : Ліля-НВ, 1997.
13. Галичина. — Електронний ресурс. Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nikp/2011_18-19/35.pdf.

14. Гуцули. Висновки // книга Гуцульщина. — Електронний ресурс. Режим доступу: hutsulshchyna.com/hutsulshchyna/224-vysnovky.html.
15. Гуцульський феномен: мистецтво жити і ... // Гуцульський край. — Електронний ресурс. Режим доступу: gk.if.ua/2011/11/04/4487/.
16. Етнографічні групи Українців. — Електронний ресурс. Режим доступу: www.interklasa.pl/portal/.../r_mowa/.../etnografia.htm.
17. Карпатські мольфи і мольфари. Таємниці, факти // Віче Борислава. — Електронний ресурс. Режим доступу: viche-boruslava.org.ua/index.php/ukrainskyi.../113-molfars.
18. Стаття — Михайло Коцюбинський та його дослідження життя. — Електронний ресурс. — Режим доступу: www.ukrlit.vn.ua/article/28.html.
19. Традиційна обрядовість Гуцульщини і процес формування... — Електронний ресурс. Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pzpp/2010_12_4/84-90.pdf...
20. Україна Молода : Видання | Розшифрований код Гуцульщини. — Електронний ресурс. Режим доступу: www.umoloda.kiev.ua/number/2091/164/74512/.

Inesa Palumbo De Vivo

ON HUTSUL CULTURE AND ITS
THEORETICAL ASPECTS ENLIGHTENED BY
THE CREATIONS OF FINE ARTS. CONCEPT OF
HUTSUL PHENOMENON

In the article some light has been thrown upon certain peculiarities of Hutsul traditional culture exposed by the creations of fine

arts. Instrumentals for the research-works have been theoretical issues and analyses as to the notion of Hutsul phenomenon. This approach has substantiated scientific novelty of the study. Hutsul culture has been analyzed through the prism of dualistic religious and ethnical world-view in its psychological and mental modifications on the level of genetics. Quite a number of artworks that presented the best specimens of multiformity and variety of Hutsul traditional culture has been considered.

Keywords: the Hutsul culture, Hutsul phenomenon, dualistic belief, art.

Палумбо Де Виво Інесса

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОСВЕЩЕНИЕ
КУЛЬТУРЫ ГУЦУЛЬЩИНЫ В
ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО
ИСКУССТВА. ПОНЯТИЕ «ГУЦУЛЬСКОГО
ФЕНОМЕНА»

Статья освещает традиционную культуру Гуцульщины в произведениях изобразительного искусства. Средством ее исследования являются теоретические основы и анализ понятия «гуцульский феномен». Именно в этом заключается научная новизна данного исследования. Проанализирована гуцульская культура через призму дуалистического религиозного мировосприятия этноса, психо-ментальная модификация на генетическом уровне. Рассмотрено большое количество произведений изобразительного искусства, в которых многопланово и разносторонне представлена традиционная культура Гуцульщины в лучших ее проявлениях.

Ключевые слова: культура Гуцульщины, «гуцульский феномен», дуалистическая вера, изобразительное искусство.